

ביאורים

כאמור, בתחילת פרק זה דן רבי יוסף אלבו בבעיה חשובה שהתחדשה בפילוסופיה העברית והיא: האם יש בכלל מקום לדתות שונות? לכאורה הרי אלוהים הוא אחד והמין האנושי הוא אחד, לפיכך ראוי היה שתהיה רק דת אחת. רבי יוסף אלבו פותר את הבעיה הזאת בחלוקה בין המקור לבין ההסתעפויות הבאות ממנו: אלוהים הוא אמנם אחד אך לא כל בני האדם שווים בתכונותיהם. יש שוני בין העמים ולעיתים השוני גדול מאוד. כמו כן למיקום הגיאוגרפי יש השפעה משמעותית המולידה הבדלים בין בני האדם. עם זאת, מדגיש רבי יוסף אלבו שהשוני שבין הדתות מתבטא רק בפרטים אך לא בעיקרים וביסודות, שכן הם תלויים במהות האלוהית הנצחית. את הנחתו הוא מבסס בעובדה ההיסטורית של קיום תורת בני נח בצד תורת משה, תורת בני נח נבדלת מתורת משה רק בפרטים (שהבולטים ביותר שבהם הם הציווים השונים) ולא בעיקרי האמונה (הבורא, תורה מן השמים ושכר ועונש) או ה'שרשים', פירוטם המרכזי (כגון אחדות הבורא, העולם הבא וכו'). אמנם, הוא מציין שאין תורת בני נח מובילה לאותה דרגה גבוהה של האושר הנצחי שתורת משה מובילה אליה, אם כי גם תורת בני נח מובילה את בעליה בדרך הישר והטוב.

הרחבות

• תורת ארץ ישראל

וְהָיָה מִתְחַלְּפוֹת כְּפִי הַתְּחַלְּפוֹת הָאֲרָצוֹת, רְצוֹנֵי לֹמֶר: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְחֻצָּה לְאֶרֶץ. כוונתו של רבי יוסף אלבו לומר שהתורות היו שונות בין ארץ ישראל ובין חוצה לארץ, מכיוון שלכל מקום מתאימה תורה אחרת. מדבריו אלו אנו לומדים יסוד חשוב - תורת ישראל מתאימה דווקא לארץ ישראל!

בגמרא מבואר שהאוויר המיוחד של ארץ ישראל מוסיף חכמה ומתאים יותר ללימוד התורה: "אווירא דארץ ישראל מחכים" (אווירא של ארץ ישראל מחכים) (בבא בתרא קנח:).

הרב קוק בונה על גבי דברים אלו קומה נוספת: "כל מה שהוא שגור ביחס של תורת חוץ לארץ במובן פרטי - עולה הוא בערך תורת ארץ ישראל למובן כללי. תורת חוץ לארץ עוסקת בתיקון הנפש הפרטית... לא כן תורת ארץ ישראל, היא דואגת תמיד בעד הכלל, בעד כללות נשמת האומה כולה" (אורות התורה יג, ב). תורת ארץ ישראל אינה מתייחסת רק לאדם הפרטי, אלא נותנת מענה לכלל החיים הציבוריים של עם בארצו.

הסיבה שבארץ ישראל מופיעה תורה עמוקה יותר הנוגעת בחיים היא בגלל הנבואה המופיעה בה. מקורה של הנבואה היא דווקא בארץ ישראל, וזאת משום שהנבואה מתגלה דרך הדמיון, ובארץ ישראל האוויר המיוחד מאפשר לדמיון להיות טהור ולגלות את רצון השם. בחוץ לארץ האוויר אינו מתאים לקבלת דבר השם, ולכן הנבואה אינה יכולה לשרת שם. [אורות, ארץ ישראל ה].

וְלִזָּה תִּמְצָא שְׁתּוֹרֵת בְּנֵי-נֹחַ וְתוֹרֵת מֹשֶׁה, עִם-שְׁהֵן חֲלוּקוֹת בְּעֵנְיָנִים פְּרָטִיִּים, כְּמוֹ שְׂיָבֹא [מאמר ג, פי"ד], הִנֵּה הֵן מְסֻפֵּימוֹת בְּעֵנְיָנִים הַכּוֹלְלִים אֶשֶׁר מִצַּד-הַנּוֹתָן. וּשְׂתִיתָהֵן נִמְצָאוֹת בְּזִמְן אֶחָד - שְׂאֶפְלוֹ בְּזִמְן הַמִּצָּא תוֹרֵת מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, הִיתָה נִמְצָאת תוֹרֵת בְּנֵי-נֹחַ לְכָלל הָאָמוֹת. וְהָיוּ מִתְחַלְּפוֹת כְּפִי הַתְּחַלְּפוֹת הָאֲרָצוֹת, רְצוֹנֵי לֹמֶר: אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל מְחֻצָּה-לְאֶרֶץ; וְגַם כְּפִי הַתְּחַלְּפוֹת הָאָמוֹת זו-מִזוֹ מִצַּד-הָאֲבוֹת. וְאִין סִפְק שְׂהָאָמוֹת הָיוּ מְגִיעוֹת עַל-יְדֵי תוֹרֵת בְּנֵי-נֹחַ, אַחֵר שֶׁהָיָה אֱלֹהִית, לְהַצְלִיחַ הָאֲנוּשִׁית, עִם-שְׂלֵא הִיתָה בְּמִדְרַגַּת הַהַצְלָחָה הַמְּשֻׁגָּת לְיִשְׂרָאֵל מִצַּד-הַתּוֹרָה - אָמְרוּ רַז"ל [סנהדרין קה:]: חֲסִידֵי אָמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם-הַבָּא.

אפשר שיימצאו שתי תורות

וְזֶה מֵה שְׂיִוְרָה שְׂאֶפְשָׁר שְׂיִמְצָאוּ שְׁתֵּי תוֹרוֹת אֱלֹהִית בְּזִמְן אֶחָד לְאָמוֹת מִתְחַלְּפוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶן מְגַעַת הַמְּתַנְהֵגִים עַל-פִּיָּה אֶל הַהַצְלָחָה הָאֲנוּשִׁית, אֶף-עַל-פִּי שְׂתִיתְחַלְּפוּ בְּמִדְרַגַּת הַהַצְלָחָה הַמְּשֻׁגָּת מִצַּד-שְׁתֵּי הַתּוֹרוֹת. וְהַתְּחַלְּפוֹת הֵזָה בַּתּוֹרוֹת, אִי-אֶפְשָׁר שְׂיָבֹא בְּעֶקְרִים וְלֹא בְּשָׂרְשִׁים הַמְּסַתְּעָפִים מֵהֶם; וְלִזָּה תִּשְׂאָר הַבְּחִינָה אֶשֶׁר לַתּוֹרָה מִצַּד-עֲצֻמָּה תְּמִיד עַל עֵנִין אֶחָד. וְאוֹלָם הַבְּחִינָה אֶשֶׁר מִצַּד-הַשְּׁלִיחַ, אֶפְשָׁר שְׂיִפְלֵ בָּהּ אִיזָה-שְׁנוּי. וּמִכָּל-מְקוֹם, צָרִיךְ שֶׁיְהִיָּה הָאָמוֹת עֲצֻמִּי, אֶף-עַל-פִּי שְׂתִיתְחַלְּף אָמוֹת הַדָּת הָאֶחָת לְאָמוֹת הַדָּת הָאֲחֵרָת. וְאָמְנָם, אִם אֶפְשָׁר שְׂתִישְׁתַּנְּנָה הַדָּת הָאֶחָת בְּעֲצֻמָּה, עִם-הִיּוֹתָהּ אֱלֹהִית, לְעַם אֶחָד בְּעֲצֻמוֹ וּבְאֶרֶץ אֶחָת בְּעֲצֻמָּה, זֶה מִמָּה שְׂנַחֲקֶר עֲלֵיו בְּמֵאֵר הַשְּׁלִישִׁי [פי"ג], בְּעִזְרַת הָאֵל, יִתְבַּרַךְ.

